eISSN 2783-6843 | ISSN 1392-0316 | DOI: 10.37522/aaav.112.2024.199

Kauno meno mokyklos gyvo modelio pamokų fotografijos 1922–1939 m.

Lina Mumgaudytė
Vilniaus universiteto Istorijos fakultetas
Universiteto g. 3, LT-01513 Vilnius
mumgaudytelina@gmail.com

Straipsnyje analizuojamos tarpukario Kauno meno mokyklos (toliau – KMM) gyvo modelio pamokų fotografijos (1922–1939). To meto KMM buvo viena iš nedaugelio meno mokyklų Europoje, kurioje nuo pat įkūrimo pradžios nebuvo vyrų ir moterų atskirties. Tai lėmė ir egalitarinį abiejų lyčių dalyvavimą gyvo modelio piešimo pamokose, kuris įamžintas KMM nuotraukose. Šiame straipsnyje taikoma ikonografinė analizė - nagrinėjamos fotografijos, kuriose veikia pasyvūs (pozuotojai, -os) ir aktyvūs (dėstytojai, mokiniai) meno lauko dalyviai. Taip pat naudojama socialinė dailės istorijos analizė. Tekste domimasi to meto visuomenę veikiančiais procesais, įvykių kontekstais, atsispindinčiais fotografijose su gyvu modeliu epicentre. Straipsnio tikslas – pasitelkus to meto užsienio ir Lietuvos įvykius bei aktualijas, atrasti panašumų, skirtumų tarp įvykių, kurie (ne)atsispindėjo KMM gyvo modelio pamokų fotografijose, pagrindinį dėmesį skiriant moterų pasirodymui meno mokykloje bei pozuotojams (-oms).

Reikšminiai žodžiai: Kauno meno mokykla, gyvo modelio pamokos, fotografijos, moterys meno mokykloje, pozuotojai, pozuotojos.



1. Nežinomas autorius, Meno mokyklos auklėtiniai su pozuotoja, XX a. 3 deš., NČDM

Unknown photographer, Art school students with a sitter, 1920s

Iki XIX a. vidurio profesionali menininkų prieiga prie nuogo kūno (pozuotojo, -os) buvo vyrų privilegija, leidžianti jiems įgyvendinti meno siužetus, kurių epicentre buvo žmogus[1]. Moterų santykis su dailininkės profesija buvo ribotas. Minimu laikotarpiu dauguma meno akademijų, mokyklų vangiai vėrė duris moterims, siekdamos apsaugoti jų moralę (turima omenyje nuogo modelio pamokas), o ribotą meno rinką – nuo konkurencijos[2]. Jos turėjo tenkintis laisvųjų klausytojų statusu arba ieškoti alternatyvų meniniam ugdymui, pavyzdžiui, privačių piešimo pamokų.

Lūžis įvyko XIX a. viduryje. Skirtingas moterų priėmimo į meno mokyklas laikas leidžia spręsti apie individualią kiekvienos valstybės politiką moterų atžvilgiu meno lauke. JAV dailės akademija *Pennsylvania Academy of the Arts* buvo viena pirmųjų pasaulyje nuo 1844 m. priėmusi moteris mokytis. Vėliau tai padarė Anglijos *Royal Academy of Arts in London* (1860),

1 Linda Nochlin, „Kodėl nėra žymių dailininkių?“ vertėjas Vytautas Kinčinaitis, *Kultūros barai*, nr. 4 (2000): 53.

2 Megan Brandow-Faller, „An Art of Their Own: Reinventing Frauenkunst in the Female Academies and Artist Leagues of Late-Imperial and First Republic Austria, 1999–1930“ (daktaro disertacija, Washington D. C.: Georgetown University, 2010), 1–13.

Belgijos *Koninklijke Academie voor Schone Kunsten van Brussel* (1889), Prancūzijos *École des Beaux – Arts à Paris* (1896), Vokietijos *Akademie der Bildenden Künste München* (1920), Austrijos *Akademie der bildenden Künste Wien* (1920). KMM šiame kontekste atsirado nuo jos įkūrimo 1922 metais. Moterų pasirodymas meno mokymo įstaigose yra viena iš moteriškojo istoriografijos naratyvo dalių, kuri nagrinėjama skirtingai.

Užsienio istoriografijoje *gender studies* (lyčių studijos) laikomos vienu iš atspirties taškų, siekiant nagrinėti ir suvokti moteriškąjį istorijos naratyvą, kuris formuoja bendrą moterų istoriografijos pasakojimą[3]. Lietuva[4] europiniame kontekste, kartu su didžiąja dalimi Rytų ir Vidurio Europos regionų valstybių, lyčių studijas pradėjo po Sovietų Sąjungos žlugimo[5]. Lygindami su Vakarais, kurie jas pradėjo dar XX a. 7 deš.[6], galime samprotauti, kad šis faktorius, tikėtina, turėjo įtakos skirtingiems Vakarų, Vidurio ir Rytų Europos (tarp jų ir lietuviškajam) istoriografiniams pasakojimams, tendencijoms ir eigai, susijusiems su moteriškuoju naratyvu istorijoje. Šio darbo tema konkrečiai susijusi su lyčių studijomis, kadangi apeliuojama į moterų pasirodymą meno mokyklose, gyvo modelio pamokose bei pozuotojos tematikos analizę.

Užsienio istoriografijoje daugiausia dėmesio skiriama XIX a. pab. – XX a. pr. (priklausomai nuo šalies) moterų pasirodymui meno institucijose[7], gyvo modelio pamokose bei pozuotojos pozicijoje[8]. Kalbant apie lietuvišką

3 Plačiau: Perr G., *Gender and Art* (Yale University Press, New Haven, 1999).

4 1992 m. VU įkurtas Lyčių studijų centras.

5 Lyčių studijų pradžia: Baltarusijoje – Minske 1997 m., Ukrainoje – Kyjive 2011 m., Rusijoje – Maskvoje 1993 m. ir Sankt Peterburge 1997 m., Vokietijoje – 1970 m., Austrijoje – Vienoje 1990 m., Čekijoje – Prahoje 1991 m., Lenkijoje – Varšuvoje 1995 m., Vengrijoje – Budapešte 1992 m.

6 Lyčių studijų pradžia: Amerikoje – 1960 m., Prancūzijoje – Paryžiuje 1970 m., D. Britanijoje – Kenterberyje 1980 m. Pirmosios istorikės, nuo 1971 m. pradėjusios nagrinėti moterų meninio lavinimo ir išsilavinimo kliūtis bei institucijas, buvo amerikietės L. Nochlin, A. Sutherland Harris ir G. Greer.

7 F. Graeme Chalmers, *Women in the Nineteenth-Century Art World: Schools of Design for Women in London and Philadelphia* (Westport: Greenwood Press, 1998). Laurel Lampela, „Women's Art Education Institutions in 19th Century England", *Art Education*, Vol. 46, nr. 1 (January 1993). Wendy Rosslyn ir Alessandra Tosi, *Women in Nineteenth-Century Russia: Lives and Culture* (Cambridge: Open Book Publishers, 2012). Denise Noël, „Les femmes peintres dans la seconde moitié du XIXe siècle", *Clio. Femmes, Genre, Histoire*, nr. 19 (2004). Brandow- Faller, *An art of their own*. Yvette Deseyve, *Der Künstlerinnen-Verein München e.V. und seine Damen-Akademie Eine Studie zur Ausbildungssituation*

istoriografiją, pastebima, jog dažniausiai sekama bendra tarptautine tendencija nagrinėti gyvą modelį per moters naratyvą, pasitelkiant konkrečius atvejus[9]. Tuo pat metu bendras kontekstas lieka antrame plane – ar tai būtų pozuotojo (-os) profesija, darbas meno įstaigoje, ar santykis tarp gyvo modelio pamokos dalyvių. Gilesnio šios temos nagrinėjimo pasigendama KMM analizuojančiose studijose, pavyzdžiui, Apolonijos Valiuškevičiūtės *Kauno meno mokykla* arba Giedrės Jankevičiūtės *Dailė ir valstybė. Dailės gyvenimas Lietuvos Respublikoje 1918–1940 m.*

Gyvo modelio pamokų nuotraukos užsienio ir Lietuvos istoriografijoje panaudojamos skirtingai. Atkreiptinas dėmesys, kad lietuviškoje istoriografijoje minėtos nuotraukos atlieka iliustracijos funkciją, fakto fiksavimą ir tik retais atvejais yra plačiau nagrinėjamos, pavyzdžiui, per jos autoriaus prizmę[10]. Tuo tarpu užsienio istoriografijoje fotografijos pabrėžia meno lauko dalyvių kaitą, ypač moterų pasirodymą jame[11].

von Künstlerinnen im späten 19. und frühen 20 (Jahrhundert: Utz Verlag, 2005). J. Diane Radycki, „The Life of Lady Art Students: Changing Art Education at the Turn of the Century", *Art Journal*, Vol. 42, nr. 1 (Spring 1982): 9–13.

8 Kannaki Bharali, *Nude in a Classroom: The Contemporary World of Life Modelling* (New York: City University of New York, 2019). Philippe Comar, *Figures du corps: Une leçon d'anatomie, à l'école des Beaux Arts* (Paris: ENSBA, 2010). Lela Felter-Kerley, „The Art of Posing Nude: Models, Moralists, and the 1893 Bal des Quat'z-Arts", *French Historical Studies*, Vol. 33, nr. 1 (Winter 2010): 69–97. Marie Lathers, *Bodies of Art: French Literary Realism and the Artist's Model* (Lincoln, NE: University of Nebraska Press, 2001). Daniele Poublan, „Peintres & modèles (France, XIXe siècle)", *Clio. Femmes, Genre, Histoire*, nr. 26 (2006). Heather Dawkins, *The Nude in French Art and Culture, 1870–1910* (Cambridge: Cambridge University Press, 2002). Patricia O'Neill, „The Painting of Nudes and Evolutionary Theory: Parleyings on Victorian Constructions of Woman", *Texas Studies in Literature and Language*, Vol. 34, nr. 4 (1992): 541–567.

9 Pvz.: Ievos Burbaitės straipsniai: „Dailininkės Domicelės Tarabildienės (1912–1985) autoportretai XX a. 4 dešimtmečio fotografijoje: pirmavaizdis ir improvizacijos", in „Moteriškumo reprezentacijos ir dailė", sudarė Ramutė Rachlevičiūtė, *Acta Academiae Artium Vilnensis*, nr. 85 (2017): 69-80. „Kitokia Veronika Šleivytė", *Krantai*, nr. 4, (2008): 36–43. „Nuogo kūno problema XX a. 3–4 dešimtmečių Lietuvos dailėje ir visuomenėje: Olgos Dubeneckienės-Kalpokienės (1891–1967) atvaizdų atvejis", in „Kūnas: ne laiku ir be vietos", sudarė Gintautė Žemaitytė, Aušra Trakšelytė ir Lina Michelkevičė, *Acta Academiae Artium Vilnensis*, nr. 80–81 (2016): 145–158.

10 Ibid.

11 Chalmers F., *Women in the Nineteenth-Century*. Rosslyn ir Tosi, *Women in Nineteenth-Century*. Deseyve, *Der Künstlerinnen-Verein München*. Poublan, „Peintres & modèles (France)". C. Maincon, „Le travail en atelier devant le modèle vivant", *Histoire par l'image* (vasaris, 2008), http://histoire-image.org/fr/etudes/travail-atelier-devant-modele-vivant.

Pasirinkta tema Lietuvos kontekste plačiau netyrinėta. Gyvo modelio pamokomis KMM bei pozuotojais (-omis) dailės istorikai nėra specifiškai domėjęsi. Menkai tyrinėti archyviniai duomenys apie KMM samdytus pozuotojus (LCVA) leidžia akcentuoti šio straipsnio naujumą bei aktualumą.

Konflikto erdvė – meno mokykla



2. Nežinomas autorius, Kauno meno mokyklos mokiniai, 1932, KEM GEK 21013

Unknown photographer, Students of the Kaunas School of Art, 1932

XX a. pr. – XX a. vid. meno ugdymo institucijos buvo palanki terpė įvairių formų *pavojingiems vaizdams* atsirasti. Turimos omenyje gyvo modelio piešimo pamokos, kurių metu klasėse pozuodavo nuogi arba pusiau nuogi vyrai arba moterys [1–3, 6–9 il.]. Visuomenė kvestionavo moterų pozuotojų bei gyvo modelio pamokose dalyvaujančių merginų moralinį klausimą. Ši veikla konservatyviosios dalies buvo suprantama kaip pavojus jaunų merginų dorovingam gyvenimui – pradedant fiziniu nuogo kūno pozavimu akto pamokose [2, 9, 12 il.], kuriose dalyvavo abiejų lyčių atstovai,

baigiant nuogo kūno fiksavimu drobėje, popieriuje, skulptūroje ar populiarėjančioje fotografijoje. Paskutinė minima meno raiškos forma ypač domino dailininkus, kurie fotografijoms suteikė *pavojingų vaizdų* turinį, fiksuodami savo ar kitų pozuotojų aktus. Pasak menotyrininkės Ievos Burbaitės, ši praktika dažnai įvardijama kaip pagalbinė priemonė atminčiai arba paruošiamoji medžiaga kitam darbui (pavyzdžiui, tapybos). Be to, ji glaudžiai susijusi su populiarėjančia nudizmo praktika[12]. Nepaisant provokuojančio turinio, fotografijos, kuriose vaizduojamas nuogas kūnas (ypač moterų), pradėjo plisti įvairiuose visuomenės sluoksniuose[13] ir susilaukė konservatyviosios dalies kritikos. Prie to prisidėjo ir meno mokyklų rengiami pokyliai, ypač populiarūs XIX a. vid. – XIX a. pab. Prancūzijoje[14]. Šiose šventėse, dar kitaip įvardijamose kaip *tableau vivant* (gyvoji tapyba), vykdavo ir gyvos nuogo modelio akto inscenizacijos[15]. Žiūrovas buvo kviečiamas *pamatyti dailininko akimis*[16]. Pagrindiniu pokylių akcentu būdavo ekstravagantiškos pozuotojos, nesibodinčios apnuoginti kūno ar dėvėti įmantrių, fantaziją žadinančių rūbų[17]. Tai dar labiau kvestionavo moterų moralę ir pozuotojos profesiją, tapatintą su pornografija[18]. Šią sąsają patvirtina 1886 m. prancūzų feministinio laikraščio *La Citoyenne* (*Pilietė*) atlikta apklausa. Joje dalyvavo 67 pozuotojos iš Paryžiaus (16-20 metų amžiaus), iš jų ketvirtadalis sakė esančios aktorės, modistės, dirbtinių gėlių gamintojos arba siuvėjos.

12 Burbaitė, „Nuogo kūno problema“, 156.

13 Citata: „XIX a., kai daugelyje Europos šalių imta masiškai lankyti parodas, kai atsirado meno vertybes populiarinanti spauda ir susiklostė liberali moderniosios dailės rinka, apnuogintas žmogaus atvaizdas, iki tol demonstruotas daugiausia privačiose galerijose, tapo viešu eksponatu, prieinamu skirtingų socialinių klasių publikai.“ Jolita Mulevičiūtė, *Besotis žvilgsnis. Lietuvos dailė ir vizualioji kultūra 1865–1914* (Vilnius: Lietuvos kultūros tyrimų institutas, 2012): 197–198. XIX a. antroje pusėje akto fotografiją, tokią kaip *le nu académique, le nu idéal, la grâce féminine, le nu esthétique, l'étude académique, le modèle vivant, le modèle photographique, les modéles*, išplatino bei visą Europą aprūpino Paryžius. Ibid., 203.

14 Felter-Kerley, „The Art of Posing“.

15 Ibid., 83.

16 Ibid., 74.

17 Ibid., 84, 87. Vyrai pokylių metu nuogo kūno nedemonstruodavo. Nors yra minimos praktikos, kai persirengdavo moterimis. Ibid., 78–79.

18 XIX a. vid. – XIX a. pab. Vakarų visuomenė gretino pozuotojų ir prostitučių profesijas, kadangi abiem atvejais buvo nusimetami rūbai. Bharali, *Nude in a Classroom*, 19. Siekiant apginti pozuotojų teises ir profesiją, kūrėsi pozuotojų sąjungos. Pirmoji įkurta 1920 m. Londone. Ibid., 20.

Tuo tarpu trečdalis prisipažino buvusios teistos už pozavimą pornografinėms nuotraukoms[19]. Kita vertus, pozuotojų gyvenimas domino publiką: buvo leidžiami romanai[20], gausus dalyvių skaičius pokyliuose[21], straipsniai ir spaudoje vykdytos apklausos[22], akto fotografijų platinimas tapo puikia terpe populiarinti pavojingas praktikas ir vaizdus. Fotografijoje buvo įžvelgiama pavojinga vaizdo galios pozicija, kuri, pasak dailės istorikės Heather Dawkins, skirtingai nei žodinė raiška, buvo prieinama platesnei, įvairių sluoksnių, išsilavinimo, amžiaus, lyties auditorijai[23]. Fotografijų sklaida, kurių epicentre atsidūrė nuogas žmogaus kūnas, keitė estetines visuomenės nuostatas, reformavo meninę kalbą, kūrė naujus raiškos siužetus ir audrino žiūrovų fantaziją.

Tarpukario Lietuva nebuvo išimtis. Viena vertus, giliai įsišaknijusios katalikiškos pažiūros neleido visiškai laisvai priimti akto nuotraukų kaip meninės raiškos formos, atmetant vaizdo *pavojų* moraliniams įsitikinimams. Kita vertus, tuo metu buvo pastebimas nenuginčijamas susidomėjimas nuogumu, kuris atkeliavo iš Vokietijos kartu su nudizmo idėjomis. Tai atsispindėjo tarpukario Lietuvoje leistuose žurnaluose *Aistros* bei *Palangos pliažas*, kurie spausdino užsienio autorių aktų fotografijas[24]. Šį visuomenės susiskaldymą nuogo kūno atžvilgiu puikiai iliustruoja meno ir pornografijos skandalas, kurio epicentre 1922 m. atsidūrė KMM[25].

Tais metais būtent dėl gyvo modelio piešimo pamokų konservatyvioji visuomenės dalis su prelatu Adomu Dambrausku-Jakštu (1860–1938) priešakyje kaltino KMM mokinių tvirkinimu, moterų demoralizavimu ir krikščioniškų vertybių nesilaikymu[26] [1 il.]. Visu tuo apeliavo į KMM pozuotojų moralę, darbo specifiką bei (ne)būtinumą meno lauke. Į šį konfliktą greitai sureagavo tuometinis KMM direktorius Justinas Vienožinskis, kuris

19 Plačiau: Dawkins, *The Nude in French*, 31.

20 Pvz.: 1894 m. britų bestselerio *Thilby* parduota 300 000 kopijų. Romane pasakojama apie trijų britų menininkų, gyvenančių 1850 m. Paryžiuje, susižavėjimą jiems pozuojančia Thilby O'Ferrall. Plačiau: Simon Toll, „Ethel Warwick (1882-1951), artist's model and actress: The life and career of a real-life Trilby", *The British Art Journal*, Vol. 3, nr. 1 (Autumn 2001): 51.

21 Felter-Kerley, „The Art of Posing", 75-77.

22 Dawkins, *The Nude in French*, 31.

23 Ibid., 18.

24 Burbaitė, „Nuogo kūno problema", 155.

25 Adomas Jakštas, „Meno ir pornografijos mokykla", *Rytas*, nr. 129(434) (1925): 3.

26 Plačiau: Apolonija Valiuškevičiūtė, *Kauno meno mokykla* (Vilnius: Vaga, 1971), 51-52.

pabrėžė, kad nuogo kūno studija yra būtina sąlyga rengti profesionalius dailininkus, paminėdamas, jog žiūrovas taip pat yra tiesiogiai atsakingas už kūrinio interpretaciją[27]. Jam antrino ir skulptorius Petras Rimša, stojęs ginti KMM dėstytojus ir mokinius[28].



3. Veronika Šleivytė, Kauno meno mokyklos III kurso mokiniai su prof. Antanu Žmuidzinavičiumi, 1931, KEM GEK 14479

Veronika Šleivytė, Third-year students of the Kaunas School of Art with Prof. Antanas Žmuidzinavičius, 1931

Įkūrus KMM ir pradėjus vesti gyvo modelio pamokas, tai įžiebė savotišką konfliktą su visuomene. Tuo tarpu tokių pamokų tikslas buvo kelti profesionaliojo Lietuvos meno lygį per meninį išsilavinimą.

27 Justinas Vienožinskis, „Ko nori p. Jakštas?“ *Lietuvos žinios*, 1925 m. gegužės 28 d., 6; 1925 m. birželio 25 d., 5.

28 Petras Rimša, „Lipk lauk iš svetimo vežimo“, *Lietuva*, 1925 m. liepos 27 d., 2–3.



4. Nežinomas autorius, Kauno meno mokyklos mokiniai Piešimo studijoje, 1928, ČDM M 1-9-6/13

Unknown photographer, Students of the Kaunas School of Art at the drawing studio, 1928

Šio straipsnio pagrindinis akcentas tenka dvidešimt dviem KMM fotografijoms [1–22 il.] nuo 1922 iki 1939 metų. Apibrėžtas periodas žymi išlikusias nuotraukas, kuriose užfiksuotas gyvas modelis pamokose [1–10; 12–22 il.] arba įsivaizduojamas gyvas modelis [10–11 il.], kurį galima numanyti esantį iš užfiksuotų mokinių piešinių. Identifikuotos fotografijos rastos Lietuvos integralioje muziejų informacinėje sistemoje (LIMIS), peržiūrėtos Nacionalinio M. K. Čiurlionio dailės muziejaus, Kupiškio etnografinio muziejaus, Lietuvos nacionalinio dailės muziejaus fonduose. Jos nagrinėjamos trimis meno lauko dalyvių pjūviais: pozuotojai (-os), mokiniai (-ės), dėstytojai. Didžiausias dėmesys čia skiriamas pozuotojams, kurių profesija, problemos ir iššūkiai meno lauke yra beveik nenagrinėti.

Pozuotojai (-os)



5. Nežinomas autorius, Grupė Kauno meno mokyklos mokinių piešimo pamokoje, centre pozuoja moksleivis V. Vizgirda, XX a. 3 deš., LNDM Fi 1586

Unknown photographer, Group of students of the Kaunas School of Art in a drawing class. The model in the centre – student V. Vizgirda, 1920s



6. Nežinomas autorius, Kauno meno mokyklos mokiniai Piešimo studijoje, 1933–1934, ČDM Ta 13932

Unknown photographer, Students of the Kaunas School of Art at the drawing studio, 1933–1934

Nuo pat KMM įkūrimo pozuotojų klausimas sukėlė nemažai iššūkių, buvo tapatinamas su *pavojumi* visuomenei[29]. Pirmaisiais metais visoje Lietuvoje buvo neįmanoma rasti akto pozuotojų[30]. J. Vienožinskio nuomone, visuomenė dar nebuvo pasiruošusi tokiam Meno mokyklos darbo skelbimui. Šią opią problemą mokyklos direktorius sprendė kviesdamas modelius iš Vokietijos. 1922 m. KMM atlyginimų lapeliuose pozuotojų vardai nebuvo įvardijami. Rašoma tiesiog – 3 modeliai, kuriems išmokėta po 150 litų. Tikėtina, tai buvo J. Vienožinskio iš Vokietijos pakviesti modeliai[31]. Nuo kada tiksliai lietuvių tautybės žmonės pradėjo pozuoti KMM – nėra žinoma[32]. Nagrinėjamose fotografijose pozuotojo tapatybė nėra įvardijama. Identifikuotas tik vienas pozuotojas – KMM mokinys V. Vizgirda [5 il.]. Ši praktika, kai mokiniai pozuoja vieni kitiems, buvo paplitusi meno mokyklose ir akademijose dėl nepakankamo pozuotojų skaičiaus ir mokinių noro užsidirbti bei apmokėti studijas. Pirmasis tikslus KMM pozuotojos vardas – Bronė Krutytė[33], aptinkamas 1924 m. lapkričio 29 d. Švietimo ministerijos gautame nusiskundime, kuriame prašoma sumokėti 353,93 Lt sumą. Ministerijai pateiktame atsakyme KMM direktorius J. Vienožinskis rašo, kad mokykla su modeliu nesudarė sutarties, jai buvo mokama už atliktą darbą, dar pridurta, jog: „dėl kūno negražios sudėties nuolatine modelka netinka, leidžiu jai, kuomet bus reikalas, pozuoti, mokant jai nuo skaičiaus pozuotų valandų."[34] Pareiškime B. Krutytė save įvardija kaip beraštę, už kurią pasirašo kitas neidentifikuotas asmuo. Todėl tikėtina, kad KMM pozuotoja priklausė žemesniesiems visuomenės sluoksniams[35].

29 Meno mokyklos ir pornografijos skandalas. Jakštas, „Meno ir pornografijos mokykla", 3. Plačiau: Valiuškevičiūtė, *Kauno meno mokykla*, 51–52.

30 Ibid., 36.

31 LCVA, f. 391, ap. 4, b. 1088, l. 103.

32 LCVA, f. 391, ap. 4, b. 1088, l. 120. 1924 m. gruodžio 15 d. KMM pateiktoje ataskaitoje Švietimo ministerijai vėl minimi 3 modeliai, kurių mėnesinis atlyginimas padidėjo iki 250 litų. LCVA, f. 391, ap. 4, b. 1089, l. 25.

33 Dirbo nuo 1924 m. kovo 24 d. iki birželio 15 d. ir nuo rugsėjo 9 d. iki lapkričio 15 d. LCVA, f. 391, ap. 4, b. 1089, l. 51.

34 LCVA, f. 391, ap. 4, b. 1089, l. 50–51. Ši praktika, kai pozuotojui yra mokamas valandinis atlyginimas (pranc. *modèle occasional*), paplito XIX a. vid., mat tuo metu į Paryžių emigravo daug jaunų vyrų, kurie ieškojo atsitiktinio darbo. Sussan Waller, „Professional Poseurs: The Male Model in the Ecole des Beaux-Arts and the Popular Imagination", *Oxford Art Journal*, Vol. 25, nr. 2 (2002).

35 LCVA, f. 391, ap. 4, b. 1089, l. 51.



7. Nežinomas autorius, Kauno meno mokyklos Bendrojo skyriaus piešimo dėstytojas, Dekoratyvinės tapybos studijos vadovas Vladas Didžiokas studijoje su mokiniais, XX a. 3 deš., LNDM Fi 1572

Unknown photographer, Drawing teacher of the General Department, head of the Decorative Painting Studio of the Kaunas School of Art, Vladas Didžiokas, with students, 1920s



8. Nežinomas autorius, Meno mokyklos mokinių V kursas. Kaunas 1931 m. Mokiniai su tapytoju prof. Jonu Šileika, 1931, KEM GEK 14508

Unknown photographer, Fifth-year students of the Kaunas School of Art with the painter, Prof. Jonas Šileika, 1931



9. Veronika Šleivytė, Meno mokyklos studentai su dėstytoju Jonu Januliu, 1931, KEM GEK 14509

Veronika Šleivytė, Students of the Kaunas School of Art with the teacher Jonas Janulis, 1931



10. Nežinomas autorius, Mokiniai Kauno meno mokyklos Piešimo studijoje, 1930, ČDM M 1-9-6/18

Unknown photographer, Students of the Kaunas School of Art at the drawing studio, 1930



11. Nežinomas autorius, Kauno meno mokyklos piešimo ir tapybos technologijos dėstytojas, Tapybos studijos vadovas Petras Kalpokas studijoje su mokiniais, XX a. 3 deš., LNDM Fi 1571

Unknown photographer, Technology teacher, head of the Painting Studio of the Kaunas School of Art, Petras Kalpokas, with students, 1920s

6-iose iš 22 fotografijų užfiksuota pozuojanti moteris [1, 7–11 il.]. Jeigu remsimės XX a. pradžioje ir iki amžiaus vidurio Vakaruose[36] paplitusia tendencija, kad dauguma pozuotojų buvo moterys[37], KMM nuotraukose užfiksuoti pozuotojai paneigtų šį faktą – 1939 m. pozuotojų sąrašuose beveik apylygis vyrų ir moterų skaičius[38]. Tai leidžia daryti prielaidą – tikėtina, kad dėl naujai įsikūrusios KMM statuso ir konservatyvaus visuomenės požiūrio taikyti tuo metu Vakaruose vyravusių tendencijų nėra tikslinga.

Dar viena Vakaruose (Prancūzijoje ir Didžiojoje Britanijoje) vyravusi praktika – pabrėžti etninį pozuotojo statusą[39]. XIX. pab. – XX a. pr. Paryžius, Londonas juodaodžius pozuotojus priskyrė kitoniškumo įkūnijimui – velniui, gyvuliškumui[40], italus – kanoninei, akademinei grožio sampratai[41]

36 Kaip atskaitos tašką laikant Paryžių.

37 Waller, „Professional Poseurs“, 44.

38 LLMA, f. 61, ap. 1, b. 206. Pvz.: 1939 m. vasario mėn. 7 moterys, 6 vyrai (l. 4); 1939 m. balandžio mėn. 7 moterys ir 7 vyrai (l. 8); 1939 m. lapkričio mėn. 9 moterys ir 8 vyrai (l. 16). Waller, „Professional Poseurs“, 55.

39 Darcy Grimaldo Gribsy, „Still Thinking about Olympia's Maid“, *The Art Bulletin*, Vol. 97, nr. 4

40 (2015): 432.

41 Dėl Italijoje gyvavusių ilgų pozavimo tradicijų. Prancūzijoje XX a. pr. – XX a. vid. įsigalėjus nacionalizmui, italų modeliai buvo pakeisti prancūzų. Felter-Kerley, „The Art of Posing“, 26; Lathers, *Bodies of Art*, 26.

kartu su žydų kilmės pozuotojais, ypač moterimis, vadinamomis *belle juive* (gražioji žydė)[42]. Iš archyvinių šaltinių žinome, kad KMM veiklos pradžioje Lietuva turėjo vokiečių kilmės modelius[43], vėliau iš pozuotojų sąrašų pagal vardą ir pavardę galima spręsti, jog dauguma buvo lietuvių[44], nors aptinkama ir žydų kilmės asmenų, pavyzdžiui, Yda Lipšicienė[45]. Tačiau negalima atsakyti, ar jie buvo samdomi dėl savo grožio. KMM veiklos pradžioje – galbūt dėl pozuotojų trūkumo – buvo priimami visi norintys[46]. Nors, pasak KMM auklėtinio Antano Gudaičio, žydų pozuotojai (vyrai) buvo populiarūs dėl savo kitoniškumo[47]. Deja, nagrinėjamose fotografijose neidentifikavus pozuotojo jo etninė priklausomybė nenustatyta.



12. Nežinomas autorius, Kauno meno mokyklos mokiniai piešimo pamokoje, XX a. 3 deš., LNDM Fi 1570

Unknown photographer, Students of the Kaunas School of Art in a drawing class, 1920s

42 Waller, „Professional Poseurs“, 26.
43 LCVA, f. 391, ap. 4, b. 1088, l. 103.
44 Pvz.: pozuotojų atlyginimų lapeliai. LLMA, f. 61, ap. 1, b. 206.
45 Ibid., l. 2.
46 Bronės Krutytės atvejis.
47 Tomas Sakalauskas, *Antanas Gudaitis: septyni vakarai su dailininku* (Vilnius: Mintis, 1989), 33.



13. Nežinomas autorius, Studentų darbų peržiūra Kauno meno mokykloje, XX a. 3–4 deš., NČDM M 1-21-2/1

Unknown photographer, Viewing of student works at the Kaunas School of Art, 1920s–1930s



14. Nežinomas autorius, Kauno meno mokyklos mokiniai piešimo dėstytojo Jono Šileikos studijoje, 1926, LNDM Fi 1579

Unknown photographer, Students of the Kaunas School of Art at the studio of the drawing teacher Jonas Šileika, 1926



15. Nežinomas autorius, Kauno meno mokyklos mokiniai Piešimo studijoje, 1930, ČDM M 1-9-6/16

Unknown photographer, Students of the Kaunas School of Art at the drawing studio, 1930



16. Veronika Šleivytė, Dirbtuvėse, 1932, KEM GEK 1627

Veronika Šleivytė, At the studio, 1932

Kitas svarbus faktorius – pozuotojų nuogumas, kuris dažniausiai tapdavo katalikiškosios visuomenės taikiniu. Pavyzdžiui, 1925 m. laikraštyje *Rytas* išspausdintas A. Jakšto straipsnis „Meno ir pornografijos mokykla“, kurioje KMM buvo kaltinama pornografijos propagavimu gyvo modelio piešimo pamokose[48]. Tai ypač neigiamai atsiliepė ir bendram to meto moterų įvaizdžiui: „ir kiekviena gražesnė moteris pasidarė ‚įtartina‘“[49] [1 il.]. Straipsnyje potencialiomis pozuotojomis įvardytos Kauno miesto Aušros gimnazijos mokinės[50] ir valdininkų žmonos[51]. Tačiau manoma, jog iš tikrųjų KMM pozuotojai priklausė sunkiai besiverčiančios visuomenės daliai[52]. Siekdamas gelbėti mokyklos vardą, tuometinis direktorius Kajetonas Sklėrius (1925–1929) įsakė pridengti modelius[53]. Deja, nėra aišku, ar tai galiojo abiejų lyčių pozuotojams. Keliama hipotezė, kad nagrinėjamose nuotraukose[54] prisidengę modeliai, tikėtina, buvo atsakas į A. Jakšto metamus kaltinimus mokyklai [12–13 il.]. Įdomu tai, jog iš 22 nuotraukų 16-oje užfiksuoti vyrai [2–6; 12–22 il.]. Tai kelia klausimą, ar, siekiant apsaugoti nuo visuomenės apkalbų KMM, moteriškosios lyties pozuotojos nebuvo fotografuojamos?

48 Meno mokyklos ir pornografijos skandalas. Jakštas, *„Meno ir pornografijos mokykla“*, 3.

49 A. Valiuškevičiūtės užrašyti J. Mikėno 1960 01 14 ir V. Čiurlionytės-Karužienės 1968 06 17 prisiminimai. Plačiau: Valiuškevičiūtė, *Kauno meno mokykla*, 52.

50 „‚Aušros‘ gimnazijos direktorius nežino nė vieno atsitikimo, kad tos gimnazijos auklėtinė nuoga pozuotų. Meno mokyklos direktorius K. Sklėrius savo laišku, 1925.V.16 d. raštu, patvirtina, kad Meno mokykloje jokios gimnazistės, jokių valdininkų žmonos nepozavo. P. Jakšto tvirtinimas „Ryte“ yra grynas prasimanymas, apie ką aš oficialiai pranešu laikraščiuose. [...] bjaurus šešėlis puola visoms „Aušros“ gimnazijos auklėtinėms, kurių yra per 300. Kaip jų auklėtojas ir dviejų dukterų, tos pat gimnazijos mokinių, tėvas, aš, žinoma, turėčiau Tamstą, kaip šmeižiką, traukti tieson, bet atsižvelgdamas į Tamstos žilus plaukus, tereikalauju, kad taip, kaip viešai nuplėšei „Aušros“ gimnazijai garbę, taip viešai ją ir atitaisytum.“ „‚Aušros‘ gimnazijos direktorius M. Biržiška. Atviras laiškas Adomui Jakštui“, *Rytas*, nr. 129 (1925): 3.

51 Valiuškevičiūtė, *Kauno meno mokykla*, 51–52.

52 Remiamasi pozuotojos Bronės Krutytės atveju.

53 Valiuškevičiūtė, *Kauno meno mokykla*, 51–52; LCVA, f. 61, ap. 1, b. 1, l. 39.

54 Užfiksuotomis pornografijos straipsnio laikotarpiu 1925 m.

Mokiniai ir mokinės



17. Nežinomas autorius, Dailininkas Petras Kalpokas su mokiniais savo Piešimo studijoje, 1931, ČDM M 1-9-6/78

Unknown photographer, Artist Petras Kalpokas with students at the drawing studio, 1931



18. Veronika Šleivytė, Meno mokyklos IV kurso studentai, 1932, KEM GEK 14507

Veronika Šleivytė, Fourth-year students of the Kaunas School of Art, 1932



19. Nežinomas autorius, Kauno meno mokyklos mokiniai piešimo pamokoje, XX a. 3 deš., LNDM Fi 1575

Unknown photographer, Students of the Kaunas School of Art in a drawing class, 1920s



20. Nežinomas autorius, Kauno meno mokyklos piešimo metodikos, akvarelės ir skulptūros dėstytojas Kajetonas Sklėrius su mokiniais, XX a. 3 deš., LNDM Fi 1550

Unknown photographer, Drawing techniques, watercolour, and sculpture teacher of the Kaunas School of Art, Kajetonas Sklėrius, with students, 1920s

KMM iš kitų senųjų Europos meno mokyklų bei akademijų išsiskyrė tuo, kad nuo pat įkūrimo priimdavo abiejų lyčių asmenis[55]. Būtent gyvo modelio piešimo pamokų fotografijose užfiksuoti mokiniai ir mokinės leidžia pagrįsti faktą, jog KMM laikėsi egalitarinio abiejų lyčių meninio išsilavinimo prieinamumo ir netaikė segregacijos akto pamokose. Pasak dailėtyrininkės Dalios Ramonienės, nuo 1922 iki 1940 m. KMM mokėsi 738 mokiniai[56] – 517 vaikinų ir 221 mergina[57]. Šią tendenciją atspindi ir nagrinėjamos fotografijos. 20-yje iš 22 KMM fotografijų greta vaikinų piešia ir merginos. 14-oje gyvo modelio piešimo pamokų fotografijų merginų skaičius klasėje yra daug mažesnis nei vaikinų. Tačiau nuo XX a. 4 deš. merginų gausėjo: jeigu iki tol klasėje buvo viena, dvi ar trys merginos, nuo 1930 m. greta vaikinų užfiksuotos keturios, penkios ar šešios merginos [2, 4, 6, 9, 10, 17, 18 il.]. Tačiau minėta tendencija šio tyrimo nagrinėjamose fotografijose negaliojo skulptūros, kuri buvo traktuojama kaip labai vyriška specialybė, pamokose. XX a. 3–4 deš. skulptūros pamokoje, kurioje pozuoja modelis, užfiksuota tik po vieną mokinę.

Anksčiau jau minėta praktika, kai patys mokiniai pozuoja vieni kitiems dėl profesionalių pozuotojų trūkumo, turėjo ir kitą aspektą [5 il.]. Vakaruose meno mokyklų mokiniai pozuodami užsidirbdavo ir taip galėdavo apmokėti savo mokslus[58]. KMM atveju – galbūt dėl tos pačios priežasties – pozuotojų sąrašuose randamos kelių mokinių vaikinų pavardės[59] ir nė vienos mokinės pavardės. Šią skirtį tikriausiai lėmė neigiamas visuomenės požiūris į pozuotoją merginą[60].

55 KMM statutas, LLMA, f. 61, ap. 1, b. 8, l. 14. Palyginti su pagrindinėmis to meto meno kalvėmis – Vienos ir Miuncheno meno akademijomis, kurios atvėrė duris moterims tik nuo 1920 m. su tam tikromis išimtimis, KMM galime laikyti modernia to meto meno ugdymo institucija.

56 Dalia Ramonienė, *Kauno meno mokyklos mokinių sąvadas* (Vilnius: VDA, 2006), 8.

57 Skaičiai gali būti netikslūs dėl mokinių, kurie buvo pašalinti arba savo noru nebetęsė studijų.

58 Toll, „Ethel Warwick (1882–1951)“, 51.

59 Kostas Ježerskas, LLMA, f. 61, ap. 4. b. 111; Juozas Geicas, LLMA, f. 61, ap. 4, b. 73.

60 Ypač aiškiai iškomunikuotą 1925 m. Meno mokyklos ir pornografijos skandale. Meno mokyklos ir pornografijos skandalas. Jakštas, „Meno ir pornografijos mokykla“, 3.

Dėstytojai



21. Nežinomas autorius, Kauno meno mokyklos piešimo ir ornamentikos dėstytojas, Dekoratyvinės tapybos studijos vadovas Vladas Didžiokas su mokiniais, XX a. 3 deš., LNDM Fi 1568

Unknown photographer, Drawing and ornamentation teacher, head of the Decorative Painting Studio of the Kaunas School of Art, Vladas Didžiokas, with students, 1920s

KMM dėstytojų sudėtis patvirtina patriarchalinį meno lauko dalyvių dominavimą[61]. 17-oje nuotraukų iš 22 užfiksuoti vyrai dėstytojai [2, 3, 5–9, 11–14, 17–22 il.]. Minėtą vyravimą patvirtina ir išlikusios KMM dėstytojų nuotraukos[62]. Keliama hipotezė, kad meno disciplinų moterų dėstytojų nebuvimas KMM gali būti susijęs su šio buvusio Šiaurės Vakarų regiono specifika, kuriame iki Pirmojo pasaulinio karo nebuvo nė vienos meno akademijos, profesionaliai rengusios menininkus ir dėstytojus. Įgyti profesionalių meninių žinių teko vykti į Sankt Peterburgą, Maskvą arba į Paryžių, Briuselį, Miuncheną. Dauguma XIX a. pab. – XX a. pr. meno akademijų priimdavo tik vyrus. Viena vertus, patriarchalinė meno sistema sunkiai įsileido moteris į meno akademijas kaip studentes ir kaip dėstytojas. Kita vertus, buvo ieškoma alternatyvų: kurtos privačios meno studijos, mokyklos, kurios dažnu

61 Ramonienė, *Kauno meno mokyklos mokinių*, 6–7.

62 Nežinomas autorius, Kauno meno mokyklos dėstytojai, XX a. 3 deš., ČDM Ta 13924, https://www.limis.lt/valuables/e/805209/297806578?searchId=68539563; Nežinomas autorius, Kauno meno mokyklos dėstytojai, 1933–1934, ČDM Ta 13923, https://www.limis.lt/valuables/e/805209/297790170?searchId=68539563&menuIndex=0&digitalObjectId=790383631.Nuotraukoje užfiksuota viena moteris, tačiau jos tapatybė nenustatyta. Nežinomas autorius, Kauno meno mokyklos pedagogai, XX a. 3 deš., LNDM Fi 1585, https://www.limis.lt/valuables/e/805180/20000004687360?searchId=76431202. Įdomu tai, kad nuotraukoje taip pat pozuoja moteris – mokyklos bibliotekininkė.



22. Nežinomas autorius, J. Zikaras ir J. Mackevičius su meno mokyklos mokiniais, 1930–1939, ČDM ZA 96

Unknown photographer, J. Zikaras ir J. Mackevičius with the students of the Kaunas School of Art, 1930–1939

atveju tapdavo moterų menininkių salelėmis. Pavyzdžiui, privačios studijos, kursai Vilniuje: Marijos Herbutt, Helenos Romer ir Helenos Onichimowskos; Minske: Yakovo Krugerio; Vitebske: Yehudos Pen; Kyjive: Aleksandros Ekster. Piešimo mokyklos: Vilniaus piešimo mokykla (1866–1915), Kyjivo piešimo mokykla (1876), Vitebsko dailės mokykla (1897–1923), Minsko dailės mokykla (1904–1915). Gretimų regionų, esančių prie Rusijos imperijos vakarinių pakraščių, alternatyvos: Vidžemės gubernijoje privačios studijos – Doringo, Walterio, Purvyčio; Kuršo gubernijoje – Doringo; Estijos gubernijoje – Antso Laikmos; Rygoje – Elisės von Jung-Stilling dailės mokykla; Šarkove – Marijos Rajevskajos dailės mokykla.

Išvados

Šiame straipsnyje nagrinėtos dvidešimt dvi KMM gyvo modelio pamokų fotografijos atskleidžia gyvo modelio siužeto egzistavimą, konflikto erdvę, dalyvių – mokinių, dėstytojų, pozuotojų – dinamiką bei kaitą klasėje. Pastebėta, kad KMM pozuotojai, jų problemos, iššūkiai sutampa su Vakarų praktikomis – pozuotojų ir pornografijos tapatinimas, maži atlyginimai, o kartais radikaliai nuo jų skiriasi – pozuotojų nebuvimas. Tai leidžia spręsti, kad pozuotojo naratyvas, kuris yra viena iš pagrindinių sąlygų profesionaliajam menui atsirasti bei jo raidai, gali būti vienu iš esminių aspektų, siekiant įkontekstinti KMM tarptautiniame meno istorijos lauke.

Gauta —— 2024 01 10

Santrumpos

LCVA – Lietuvos centrinis valstybės archyvas
LLMA – Lietuvos literatūros ir meno archyvas
LIMIS – Lietuvos integrali muziejų informacinė sistema

Šaltiniai

LCVA. F. 391. Švietimo ministerija, ap. 4, b. 1088, l. 103.
———. l. 25, l. 50–51.
LLMA. F. 61. Kauno taikomosios dailės mokykla (1920–1944), ap. 1, b. 206.
———. ap. 1, b. 8, l. 14.
———. ap. 4. b. 111
———. ap. 4, b. 73.
———. ap. 1, b. 8, l. 14.
LLMA. F. 62. Kauno valstybinis taikomosios ir dekoratyvinės dailės institutas (1940–1951), ap. 4, b. 12.
Jakštas, Adomas. „Meno ir pornografijos mokykla“. *Rytas*, nr. 129(434) (1925): 3.
„‚Aušros‘ gimnazijos direktorius M. Biržiška. Atviras laiškas Adomui Jakštui“. *Rytas*, nr. 129 (1925): 3.
Vienožinskis, Justinas. „Ko nori p. Jakštas?“ *Lietuvos žinios*, 1925 m. gegužės 28 d., 6; 1925 m. birželio 25 d., 5.
Rimša, Petras. „Lipk lauk iš svetimo vežimo“. *Lietuva*, 1925 m. liepos 27d., 2–3.

Ikonografiniai šaltiniai

LIMIS
Nežinomas autorius. Kauno meno mokyklos dėstytojai, XX a. 3 deš. ČDM Ta 13924. https://www.limis.lt/valuables/e/805209/297806578?searchId=68539563.
Nežinomas autorius. Kauno meno mokyklos dėstytojai, 1933–1934. ČDM Ta 13923. https://www.limis.lt/valuables/e/805209/297790170?searchId=68539563&menuIndex=0&digitalObjectId=790383631. Nuotraukoje užfiksuota viena moteris, tačiau jos tapatybė nenustatyta. Nežinomas autorius. Kauno meno mokyklos pedagogai, XX a. 3 deš. LNDM Fi 1585. https://www.limis.lt/valuables/e/805180/20000004687360?searchId=76431202.

Literatūra

Bharali, Kannaki. *Nude in a Classroom: The Contemporary World of Life Modelling*. New York: City University of New York, 2019.
Brandow-Faller, Megan. „An Art of Their Own: Reinventing Frauenkunst in the Female Academies and Artist Leagues of Late-Imperial and First Republic Austria, 1900–1930“. Daktaro disertacija, Washington D. C.: Georgetown University, 2010.
Burbaitė, Ieva. „Dailininkės Domicelės Tarabildienės (1912–1985) autoportretai XX a. 4 dešimtmečio fotografijoje: pirmavaizdis ir improvizacijos“. In „Moteriškumo reprezentacijos ir dailė“. Sudarė Ramutė Rachlevičiūtė. *Acta Academiae Artium Vilnensis*, nr. 85 (2017): 69–80.
———. „Kitokia Veronika Šleivytė“. *Krantai*, nr. 4 (2008): 36–43.
———. „Nuogo kūno problema XX a. 3-4 dešimtmečių Lietuvos dailėje ir visuomenėje: Olgos Dubeneckienės-Kalpokienės (1891–1967) atvaizdų atvejis“. In „Kūnas: ne laiku ir be vietos“. Sudarė Gintautė Žemaitytė, Aušra Trakšelytė ir Lina Michelkevičė. *Acta Academiae Artium Vilnensis*, nr. 80–81 (2016).
Chalmers, F. Graeme. *Women in the Nineteenth-Century Art World: Schools of Design for Women in London and Philadelphia*. Westport: Greenwood Press, 1998.

Comar, Philippe. *Figures du corps: Une leçon d'anatomie, à l'école des Beaux Arts*. Paris: ENSBA, 2010.

Dawkins, Heather. *The Nude in French Art and Culture, 1870–1910*. Cambridge: Cambridge University Press, 2002.

Deseyve, Yvette. *Der Künstlerinnen-Verein München e.V. und seine Damen-Akademie Eine Studie zur Ausbildungssituation von Künstlerinnen im späten 19 und frühen 20*. Jahrhundert: Utzverlag, 2005.

Felter-Kerley, Lela. „The Art of Posing Nude: Models, Moralists, and the 1893 Bal des Quat'z-Arts". *French Historical Studies*, Vol. 33, nr. 1 (Winter 2010).

Grimaldo Gribsy, Darcy. „Still Thinking about Olympia's Maid". *The Art Bulletin*, Vol. 97, nr. 4 (2015).

Jankevičiūtė, Giedrė. *Dailė ir valstybė. Dailės gyvenimas Lietuvos Respublikoje 1918–1940 m.* Kultūros, filosofijos ir meno institutas, 2003.

Lampela, Laurel. „Women's Art Education Institutions in 19th Century England". *Art Education*, Vol. 46, nr. 1 (January 1993).

Lathers, Marie. *Bodies of Art: French Literary Realism and the Artist's Model*. Lincoln, NE: University of Nebraska Press, 2001.

Maincon, C. „Le travail en atelier devant le modèle vivant". *Histoire par l'image* (vasaris, 2008). http://histoire-image.org/fr/etudes/travail-atelier-devant-modele-vivant.

Mulevičiūtė, Jolita. *Modernizmo link. Dailės gyvenimas Lietuvos Respublikoje 1918–1940*. Vilnius: Kultūros ir meno institutas, 2001.

———. *Besotis žvilgsnis. Lietuvos dailė ir vizualioji kultūra 1865–1914*. Vilnius: Lietuvos kultūros tyrimų institutas, 2012.

Nochlin, Linda. „Kodėl nėra žymių dailininkių?" Vertėjas Vytautas Kinčinaitis. *Kultūros barai*, nr. 4 (2000).

Noël, Denise. „Les femmes peintres dans la seconde moitié du XIXe siècle". *Clio. Femmes, Genre, Histoire*, nr. 19 (2004).

O'Neill, Patricia. „The Painting of Nudes and Evolutionary Theory: Parleyings on Victorian Constructions of Woman". *Texas Studies in Literature and Language*, Vol. 34, nr. 4 (1992): 541–567.

Poublan, Daniele. „Peintres & modèles (France, XIXe siècle)". *Clio. Femmes, Genre, Histoire*, nr. 26 (2006).

Radycki, J. Diane. „The Life of Lady Art Students: Changing Art Education at the Turn of the Century". *Art Journal*, Vol. 42, nr. 1 (Spring 1982).

Ramonienė, Dalia. *Kauno meno mokyklos mokinių sąvadas*. Vilnius: VDA, 2006.

Rosslyn, Wendy ir Alessandra Tosi, *Women in Nineteenth-Century Russia: Lives and Culture*. Cambridge: Open Book Publishers, 2012.

Sakalauskas, Tomas. *Antanas Gudaitis: septyni vakarai su dailininku*. Vilnius: Mintis, 1989.

Toll, Simon. „Ethel Warwick (1882–1951), artist's model and actress: The life and career of a real-life Trilby". *The British Art Journal*, Vol. 3, nr. 1 (Autumn 2001).

Valiuškevičiūtė, Apolonija. *Kauno meno mokykla*. Vilnius: Vaga, 1971.

Waller, Sussan. „Professional Poseurs: The Male Model in the Ecole des Beaux-Arts and the Popular Imagination". *Oxford Art Journal*, Vol. 25, nr. 2 (2002).

Summary

Photographs of Live Model Classes at the Kaunas School of Art, 1922–1939

Lina Mumgaudytė

Keywords: Kaunas School of Art, live model, photographs, female students at the art school, sitters.

Referring to foreign historiography, the narrative of the live model emerges as one of the main aspects when exploring the evolution of professional art, particularly in terms of female involvement. The separation from drawing lessons featuring live models delineated a distinct path for women in the art profession. However, Lithuanian historiography has predominantly focused on studies of individual female artists, overlooking the shared narrative of the model's profession and live model classes in both local and international contexts.

The analysis of 22 photographs depicting live model classes at the Kaunas School of Art, as discussed in this article, illuminates the presence of the live model storyline, the dynamics within the space, and the interactions among participants: students, teachers, and models. It was noted that the challenges faced by models at the Kaunas School of Art sometimes align with, and at other times significantly diverge from, Western practices. This suggests that the narrative of the model, underscored as a pivotal factor in the emergence and advancement of professional art, could serve as one of the crucial aspects for contextualizing the Kaunas School of Art within the broader scope of international art history. Additionally, the absence of gender segregation at the Kaunas School of Art, in contrast to the prevalent practice in the major Western and Eastern art education institutions, further underscores its significance in the field.